

Læreren: Fagfilm 1

1.
Elevenes engasjement for lesing og læring påvirkes i stor grad av undervisningen de mottar. Selv små endringer i undervisningen kan ha store utslag på elevens engasjement.

I første økt hadde vi fokus på betydningen av at elevene opplever relevans, mestring, autonomi og tilhørighet. I andre økt satte vi fokus på teksten og tekstsamtalen. Vi løftet spesielt fram betydningen av å velge tekster som «har noe å by på» og på å gjøre teksten meningsfull for elevene.

I denne økta skal vi sette søkelys på læreren og noen mer generelle undervisningsgrep. Vi skal se spesielt på betydningen av å uttrykke høye men realistiske forventninger, modellere arbeidsmåter og strategier, gi læringsfremmende tilbakemeldinger, samt fremme autonomi og samarbeid. Flere av disse temaene er velkjente for dere. Når vi likevel løfter dem fram så er det for å synliggjøre hvordan og hvorfor ulike typer undervisning og læreradferd fremmer elevens engasjement.

2.
Vi skal starte med å synliggjøre hvordan forventninger påvirker elevens engasjement. Som lærere danner vi oss forventninger om elevens ferdigheter og potensial. Disse forventningene bygger på det vi har sett elevene mestre tidligere og hvor motiverte vi opplever at de er. Det vi lærere må være oppmerksomme på er at våre forventninger påvirker elevens egne forventninger om hva de kan klare og derigjennom motivasjon, engasjement og prestasjoner.

Forventningene våre kommer til uttrykk i hva slags oppmerksomhet vi gir elevene, hvilke læringsmuligheter vi tilbyr og hvor mye faglig støtte vi gir. Dette kan for eksempel handle om hva slags spørsmål du stiller, eller måten du følger opp elevens innspill på. Flere studier har vist

at lærere gir mer differensiert feedback og mer utfordrende læringsoppgaver til elever de har høye forventninger til.

Som lærere uttrykker vi forventninger både verbalt og nonverbalt. En lærer som vender seg mot eleven, lytter oppmerksomt og stiller et relevant oppfølgingsspørsmål signaliserer forventninger til at eleven har noe interessant å komme med. Dette står i motsetning til en lærer som blar videre i læreboka for å planlegge neste spørsmål, hysjer på en annen elev underveis og så går rett videre til neste elev.

Dersom vi tar dette inn over oss så vil vi innse at de elevene vi har høye forventninger til har større sannsynlighet for å oppleve mestring fordi de får mer faglig støtte og mer utfordrende oppgaver. De har også større sjanse for å oppleve tilhørighet til det faglige fellesskapet fordi de opplever å bli sett og får støtte av læreren. I tillegg har de større sannsynlighet for å oppleve autonomi fordi læreren vil utfordre dem til gi uttrykk for egne synspunkter og spille videre på disse elevens innspill og initiativ.

Studier har vist at lærere som har generelt høye forventninger til elevene sine gir mer feedback og stiller spørsmål som krever mer kompleks tenkning. Finne-spørsmål signaliserer ofte lave forventninger. Spørsmål som krever at elevene må tolke og reflektere signaliserer derimot høyere forventninger.

Vi har tidligere sett at engasjement kommer til uttrykk i at elevene deltar aktivt, prøver ut ulike måter å løse problemer på og spør om hjelp dersom de står fast. For å fremme engasjement er det derfor viktig at vi også uttrykker forventninger til elevens innsats.

Når vi oppfordrer elevene til å prøve ut ulike strategier for å løse et problem og samarbeide med hverandre for å komme fram til en løsning - signaliserer vi at det kan være krevende å forstå en tekst og at det kan være nødvendig å lese teksten flere ganger- og på ulike måter - for å forstå den. På denne måten normaliserer vi at det å støte på problemer – og måtte jobbe hardt for å finne løsninger på dem. Dette er en naturlig del av det å lære.

Andre ganger ønsker vi å beskytte elever, og kanskje spesielt de som strever, mot å havne i for utfordrende lærings situasjoner. Vi gjør det i beste mening og gir kanskje mye emosjonell støtte - bekrefter for dem at oppgaven var vanskelig og gir de en lettere tekst eller sier at det er nok at de leser halve teksten og svarer på bare det første spørsmålet.

Utfordringen er imidlertid at vi ved å signalisere for lave forventninger risikerer at eleven blir mindre engasjert. Det kan være en krevende balansegang mellom å tilpasse og legge til rette for mestringsopplevelser på den ene siden og å sørge for at elevene får oppgaver som er utfordrende nok – på den andre siden. Husk at mestringsfølelsen er størst når vi lykkes med noe som har krevd en ekstra innsats eller vi har lært noe nytt.

Likevel er det faktisk vanligere å kommunisere for lave heller enn for høye forventninger. Som vi tidligere har vært inne på er det best å uttrykke forventninger som ligger i øvre sjikt av hva elevene kan mestre – og så gi dem den støtten de trenger for å lykkes.

3.
Engasjerte elever er strategifleksible og prøver ut ulike måter å løse problemer på. En forutsetning for slikt engasjement er at elevene vet hva de kan gjøre, hvordan de kan gå frem, for å forstå tekstene de leser. Derfor må vi eksplisitt forklare og modellere hva som kan være lurt å gjøre for å forstå tekstene en leser. Vi må altså undervise

elevene i leseforståelsesstrategier.

Det er viktig at vi modellerer hvordan elevene bruker de ulike strategiene, eksplisitt forklarer hvorfor strategiene virker og når de kan brukes. Vi må altså vise og fortelle elevene hva vi gjør og hvorfor det er lurt. I tillegg må vi hjelpe dem med å ta i bruk strategien når de leser på egen hånd. Elevene trenger også egne konkrete erfaringer med at disse strategiene faktisk er nyttige. Dette kan de trenge hjelp til å forstå. Vi kan for eksempel be elevene om å sette ord på og diskutere seg imellom hvordan de gikk fram for å nå et læringsmål eller hva de gjorde for å forstå noe som i utgangspunktet var vanskelig.

4.
Konkrete positive tilbakemeldinger som synliggjør sammenhengen mellom framgangsmåten og resultatet er mer nyttige for elevene enn generelle kommentarer som «bra» og «flott» fordi det hjelper elevene med å oppdage sammenhengen mellom fremgangsmåten og resultatet. Tilbakemeldinger som fremmer læring og som blir gitt underveis i læringsprosessen gir elevene mulighet til å forbedre arbeidet sitt, og det øker dermed sannsynligheten for mestringsopplevelser.

5.
Autonomi handler om å få muligheter til å ta egne initiativ og valg. Det skal ikke alltid så mye til for at man opplever at man har mer innflytelse på eget arbeid. Det kan dreie seg om helt enkle valg, for eksempel om hvilken rekkefølge man vil gjøre oppgavene i. Det er imidlertid viktig at læreren setter klare rammer for valgene – og at elevene har forutsetninger for å ta valgene de tilbys. Det vil for eksempel være lite hensiktsmessig å la elevene velge fritt hvilke tekster de skal lese innenfor et tema. Det kan resultere i at elevene velger tekster som er perifere eller alt for vanskelige eller for lette. Da er det bedre å la elevene velge mellom tre tekster som du som lærer har valgt ut på forhånd. Å tilby elevene valg fordrer altså planlegging fra lærerens side.

En annen side ved autonomi handler om å verdsette elevenes initiativ og innspill. Slik verdsetting kommer til uttrykk i en klasseromskultur der elevene får gi uttrykk for egne synspunkter, blir lyttet til og tatt på alvor. Opplevelser av at "spørsmålet mitt var interessant" eller "læreren tok tak i det jeg sa og lot hele klassen diskutere det videre" - fremmer slik opplevelsen av autonomi. Når læreren løfter elevenes spørsmål og innspill inn i klassefellesskapet, kan elevene - under lærerens ledelse - bygge på hverandres innsikter og lære langt mer sammen enn alene.

Mange elever er glade i samarbeidsoppgaver, og nettopp samarbeid er godt egnet til å fremme mer tilhørighet. Også her er det imidlertid avgjørende med god planlegging. Det er viktig at oppgavene er utformet på en måte at elevene faktisk trenger å samarbeide for å komme i mål. Dette kan man legge til rette for ved å gi elevene ulike roller eller ulike oppdrag.

Som vi nå har sett er det en rekke ulike grep vi som lærere kan gjøre for å engasjere elevene. Kort oppsummert handler det om:

- synliggjøre relevansen av læringsaktivitetene for elevene,
- legge til rette for mestringsopplevelser, og å hjelpe elevene med å oppdage at de lykkes, og ved å se hva de gjør når de lykkes,
- styrke elevenes opplevelse av å kunne påvirke selv det som skjer i klasserommet,
- fremme positive relasjoner mellom lærere og elever.